

A TEMPLOM EGERE

BERTOLT BRECHT: KOLDUSOPERA

Egerről mindössze egyszer esik szó a Budapesti Kamaraszínház előadásában, s akkor is egy másik „állat”, Tigris Brown rendőrfőnök jóvoltából. Vonszolnak, rángatnak néha a placcon egy gyermek nagyságú, randa, véznácskán kitömött óriásbábát is, egér, macska, mackó és kisiskolás emberpalánta nevetséges elegyét. Bamba játékszert, amely után Peachum Polly kapkod ütődött bakfismohósággal, egy szeretkezés és egy házasság között.

Csizmadia Tibor is úgy játszott a *Koldusopera*-val, mint unott macska egy elnehezült egérrel. Színházvezetőként sokadszor terelte be Tháliát a Kiscelli Romtemplom téglafalai közé — hogy a közönség, fölkászálódva e látszólag ígéretes

vállalkozás, teátrumi helyfoglalás nyomorító kényelmetlenségéből, azt moroghassa: micsoda *szegényes* színház! — pedig költöttek és költenek rá éppen eleget.

A rendező valamiféle blazírt közöny, fásult fölény jegyében tárja elénk Bertolt Brecht és Kurt Weill művét. Színre penderíti a figurákat: tessék, ilyenek, az egyik tizenkilenc, a másik egy híján húsz (ha éppen nem csak tizenöt vagy tizenhárom). Ironikus felhangja minden szónak, rezdülésnek, gesztusnak van, Csizmadia fájdalmas rosszkedve is érződik — csupán az egészhez, a világhoz való viszony nem fogalmazódik meg. Talán mert manapság nincs is rajta mit fogalmazni? Zsuráfszki Zoltán lanyha, mászkálós alkoreográfiába üzte a színészhadat, s persze ez a

látványnak érdektelen pótmegoldás is magyarázható: a *Koldusopera* tipikus flaszterdráma, utcai színmű, amelynek világvárosi nyomorítottjai és nyomorítói köztereken, nyilvános színhelyeken, publikusan ödöngenek, sétálnak, rohangásznak, heverésznek és henteregnek. Bármiikor jöhet a *média*, és rájuk meresztheti lencseszemét, kitáthatja mikrofonszáját, vagy röppítheti a szenzációs hírt ebből a parabola-Londonból „kiküldött tudósítónk”. Az általános maszker azért is szükséges, mert a templom előnytelen, elnyújtott játékterét el kell lépni valahogy, a lét, a dinamizmus imitációját lopva a sok ide-oda, fölle üresjáratába. El Kazovszkij kifundált, de kongó díszlete csak előadás előtt és a szünetekben él, amikor a közönség is benépesíti, és — normális színházi járások, folyosók híján — a jelmezes színészek is vígan utánajárnak ügyes-bajos dolgáiknak. Az óriási, vörösre és feketére pingált lépcsőzetek, ezek a gurulató piramisnegyedek csak arra jók, hogy túl magas „emeleteik” próbára tegyék a meg-megtámaszkodó, majdnem orra bukó színészek fizikumát. (Egy-egy eleme a díszletnek és a koreográfiának is jól sikerült. A magasból alábocsátott cellakalicka kintje-bentje, e szellős börtön időnként struktúrát ad a széteső jeleneteknek, és jópofa ötletduplázás a rácsra akasztott madárkalit: börtönöcske a börtönkén. A Bicska Maxit ajnározó kurvák a szakmai holtidőben lassú, cicás mozdulatokkal folytatnak combgimnasztikát, tárogatnak és csúszogatnak, hogy ki ne jöjjenek a gyakorlatból.)

A *Koldusopera* koldussága nem oly hangúlyos, mint előzetesen vélhetnénk. Az előadásból nem lett a kéregetés, a nyomor, a munkanélküliség áriája. A türhetetlen gazság és az aljasító tengődés is *legyintőleg* szerepel: „ez még mind semmi”. Az *operaságnak* gyakorta a hiányos énektudás mond ellent: nemcsak a kis Kikiáltó, e bugylygyerek tiszta hangja csuklik meg, nemcsak ő veszti el a kontaktust a Silló István által látványosan vezényelt, ám néha zavaros összhangzatot csiholó zenészekkel.

Az akusztika különben is pocscék, így hát előfordulhat, hogy mégsem csak egyszer volt szó egérről. Előfordulhat az is, hogy Márton László új fordítása sikerültebb, mint amilyennek hallani véljük. A Vas István-tolmácsolással a kézben, a Blum Tamás-féle magyaráttal a fejben csak azt lehetett sajnálattal megállapítani, hogy az elsőrangú drámaíró-fordítónak ezúttal semmiféle friss nyelvi közelítésmód nem ötlött eszébe. A *Koldusopera* eddigi átültetései is hagynak kívánnivalót maguk után (a viszonylag megfelelő textus Vas és Blum vegyítésével jöhetne létre). Márton csak variánszt állított a korábbi két szöveg mellé, nem alkotott *magyar eredetűt*. Az amúgy helyre és hetyke songok telekáromkodásával sem. Nem a nyomdafesték nem tűri az *elbaszott-*

Kerekes Viktória (Polly) és Csonka Ibolya (Lucy)

sággal kapcsolatos észleleteket, hanem maguk a strófák tiltakoznak. Ez nem brechti szellem, nem is ezredvégi. Kommerz szájíjartatás a színen tébláboló kommerz alakok részéről. A darab fordításán jelenleg ugyancsak fáradozó **Eörsi István** nem dolgozik potyára.

Mint az egér-macska-mackó babát, úgy vitte a produkcióba minimális formaelvként Csizmadia az általános infantilizmust. Az egész előadásban legtalpraesettebbnek bizonyuló Kerekes Viktória (Polly) karikírozottan visítozik, mere-

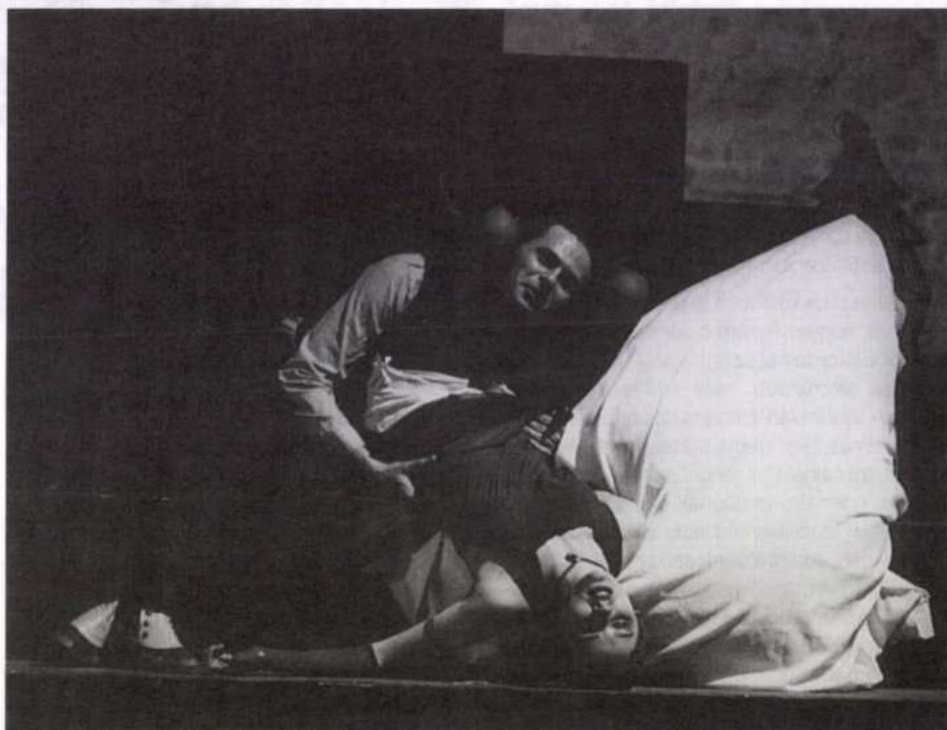
geti a szemét, miákol — s ebben fölsejlik az aszszonyi vérszomj. Bicskáné a férjének kifentebb párja. Csonka Ibolya (Lucy) úgy játssza a másik feleséget, mintha az mesehősnő — de farkasba bújt Piroska lenne. Kettejük kibékülésében igazán élvezetes az „egyszer volt, hol nem volt...”: a soha és sehol nem volt, nem lesz; a kétoldali fogcsattogatás.

Kránitz Lajos (Tigris Brown) a sarokba állított óvodás, aki háttal vagy oldalazva somfordál Maxi közelébe, s ha egy nála is gyöngébbel szemben netán igaza van, akkor *beee! beee!*-t kiabál. Szilágyi Zsuzsa főkurvája, kiöregedőfélben az iparból, folyton egy kisgyerekekkel mutatkozik. Ta-

Vári Éva (*Peachumné*), Kerekes Viktória és Helyey László (*Peachum*)

lán ő az, aki a leginkább brechti figurának mondható, és énekléséért is majdnem mindig dicsérhető (Kocsma Jenny helyett LebuJ Jennynek hívják, és ezzel tevékenységének egyik törzshelyén kívül magára a tevékenységre is emlékezetes szóleleménnyel utal Márton László). Helyey László Peachumje az énekórán legföljebb kettést kaphatott, kárpoztásként szépen szaval, és nem hajlandó kiesni érzelmetlen-érdektelen dikciójából. Vári Éva Peachum Ceciliája a Brecht-panoptikum megelevenedő viaszfigurája, férje helyett is bosszút, akasztást szorgalmazó madám; jellem. Mulatságos, ahogy az alkoholtól kontinuuosan józan. Bánki Rozália neki tervezte a legfifikásabb pertlis jelmezt. Az általános fekete ruházat történelmi-társadalmi-erkölcsi gyászszertartást idézne, ha a fekete nem hatna folyton szürkének.

Rátóti Zoltán (*Bicska Maxi*) és Kerekes Viktória

**Rátóti Zoltán és Kránitz Lajos (Tigris Brown)
(Iloszky Béla felvételei)**

Az ügyesen igyekvő fiatalabb és a kényszere- sen igyekvő idősebb tolvajok körében Rátóti Zoltán úgy játssza Macheath kapitányt, mintha dilettáns irodalomtanártól csupa rossz instrukciót kapott volna egy gimnáziumi amatőr előadáson. Zárt tartás, szemhunyorítások, hatásvadász időhúzások. Mivel azonban Csizmadia és a vezető színészek szakmai fölkészültsége e jellegtelen, eltemplomosodott *Koldusoperában* sem vonható kétségbe, s mert az unott, iránytalan játékban az unottság és az iránytalanság azért teremt és működik, Rátótiból is kibukik Bicska Maxi. Nem a rettegett, elegendő, úri bűnöző (vagy napjaink politikai kalandora) lett belőle, ám *hasonlít* a mindenkori arisztokrata gengszterre. A lefűlelhetetlenre, az elítélhetetlenre, a sérthetetlenre. Aki — és ez a rendező egyetlen lényegi újítása — ezúttal a királyi kegyelemnek köszönhetően sem szabadul meg az akasztófa árnyékából. Már dúsgazdag kastélytulajdonosként kanyaríthatná le nyakáról a hurkot, ha az a sokat sürgő-forgó, mozgásigényes Kikiáltó-kisgyerek nem szaladna oda hozzá, és nagy örömeiben nem rántaná a csigolyatörő halálba a (pót?)papát. Vagy Maxi dönt úgy, hogy a csemetét öelve a semmibe ugrik, mert ez a koronázós-megbocsátós London neki már *bliktri*? A rossz díszletbe suttymban beékkelt akasztófa térben és jelentését tekintve is elbizonytalanítja a véget. Híven a csupa elmosódottság, csupa közöny előadáshoz, a hosszú, untató, csak itt-ott megvillanó kiscelli *Koldusoperához*.

Aki a szünetekben bejárja a templom pincéjét, riasztóan megvilágított kööblökben dermedt diaporámákat láthat. El Kazovszkij véres és halálos piros-fekete verseit, képzőművészeti költeményeit. Vastag papírlemezről vágott fejetlen lények, fantasztikus állatok számiiker-alakjait. Reflektorholdfényes, vonító éjszakát.

Ha Bertolt Brecht leruccanhanta Óbudára, nem menne föl a templomtérbe. Leülne egy kődarabra, és nézné, nézné, bámulná e mozdulatlan *Háromgarasot*.

Bertolt Brecht—Kurt Weill: Koldusopera (Budapesti Kamaraszínház előadása a Kiscelli Romtemplomban) Fordította: Márton László. Díszlet: El Kazovszkij. Jelmez: Bánki Rozália. Koreográfus: Zsuráfszki Zoltán. Zenei vezető: Silló István. m. v. Rendező: Csizmadia Tibor.

Szereplők: Rátóti Zoltán, Helyey László, Vári Éva, Ke-rekes Viktória, Szilágyi Zsuzsa, Kránitz Lajos, Csonka Ibolya, Hável László, Ungvári István, Dózsa Zoltán f. h., Illyés Barna, Ujvári Zoltán, Rudas Attila, Grosszmann Péter, Holl János, Szócs György, Deák Bence, Füstös Péter, valamint a Budapest Táncegyüttes tagjai.